

ВІДГУК

офіційного опонента – доктора юридичних наук, професора, заслуженого юриста України, члена-кореспондента Національної академії правових наук України Сокуренка Валерія Васильовича на дисертацію Іванченка Володимира Валентиновича «Адміністративно-правове регулювання економіки: порівняльно-правовий аспект», поданої на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право

Актуальність теми дисертаций. Ефективне виконання державою своїх зобов'язань у сфері забезпечення прав та інтересів людини потребує належного економічного забезпечення. Тому можна стверджувати, що виконання органами публічної влади головного завдання держави суттєво залежить від стану розвитку економічної системи. Позитивні зобов'язання передбачають активні заходи щодо забезпечення прав і свобод людини, зокрема таких як право на освіту, медичний захист, соціальне забезпечення тощо. Означене випливає з положень ст. 3 Конституції України, де задекларовано, що «права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави».

Економічна стабільність дозволяє створювати і підтримувати інфраструктуру та інституції, які необхідні для забезпечення прав людини. Належний економічний розвиток надає можливість органам публічної влади розробляти та впроваджувати програми і політики, спрямовані на підтримку найбільш вразливих верств суспільства. Зокрема, мова йде про соціальні виплати, програми зайнятості, а також інші заходи, реалізація яких дає змогу зменшити соціальну нерівність, адже Україна є соціальною державою. До того ж важливо враховувати, що ефективне економічне забезпечення також передбачає прозорий і справедливий розподіл ресурсів, що є чинником запобігання корупції та реалізації принципу, відповідно до якого всі

громадяни мають рівний доступ до соціального забезпечення та реалізації власних можливостей. Тільки завдяки цьому гармонійному поєднанню економічного забезпечення та відповідальності держави можна досягти повноцінного виконання зобов'язань щодо гарантування прав людини.

Доречно наголосити, що Україна проголошена не тільки соціальною, а і правовою державою, що, у свою чергу, обумовлює необхідність застосування органами влади для регулювання економічних відносин правових засобів. При цьому важливим є саме адміністративно-правове регулювання економіки. Відтак Україна як соціальна та правова держава визнає важливість ролі правових механізмів у регулюванні економічних відносин. Такий підхід обумовлює необхідність використання органами влади правових інструментів для забезпечення справедливості, захисту прав та інтересів громадян і бізнесу, а також створення умов для сталого соціально-економічного розвитку.

Адміністративно-правове регулювання економіки виступає ключовим компонентом цього процесу, передбачаючи застосування нормативно-правових актів і державних заходів для контролю, координації та спрямування економічної діяльності в напрямі, що відповідає цілям соціального розвитку та правового захисту громадян.

Ефективність адміністративно-правового регулювання залежить від його спроможності забезпечити баланс між економічною свободою, захистом прав та інтересів громадян і сталого розвитку. Забезпечуючи такий баланс, Україна може підтримувати статус соціальної, правової держави, тим самим гарантуючи гармонійний розвиток суспільства.

Таким чином, можна стверджувати, що дисертаційне дослідження, виконане В. В. Іванченком, є актуальним, оскільки присвячене важливій для подальшого розвитку Української держави темі, що вимагає комплексного пізнання.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. На актуальність дисертаційного дослідження В. В. Іванченка вказує також його

зв'язок з низкою наукових програм і тем. Відмітимо, що робота пов'язана як з низкою державних програм (Цілями сталого розвитку України на період до 2030 року, затверджених Указом Президента України від 30 вересня 2019 р. № 722/2019, Національною економічною стратегією на період до 2023 року, затвердженою постановою Кабінету Міністрів України від 3 березня 2021 р. № 179), так і з науково-дослідними темами окремих вітчизняних закладів вищої освіти (темою наукових досліджень Міжнародного університету бізнесу і права «Основні напрямки адміністративно-правового вдосконалення процесів державного управління» (реєстраційний номер 0120U104591) та науковою тематикою науково-дослідних робіт кафедри адміністративного права та адміністративного процесу Одеського державного університету внутрішніх справ «Забезпечення прав, свобод інтересів людини в сучасних умовах адміністративно-правовими засобами» (реєстраційний номер 0121U109272)).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Аналіз структури дисертації свідчить, що рецензована наукова праця логічно пов'язана з визначеннями автором метою, завданнями, об'єктом і предметом дослідження та передбачає висвітлення тих питань, які безпосередньо стосуються обраної теми. У загальних висновках, що завершують основний текст дисертації, автор підсумовує проведену роботу та формулює ключові результати проведеного дослідження у вигляді висновків і пропозицій

Чинниками обґрунтованості сформульованих у дисертаційному дослідженні В. В. Іванченка положень, рекомендацій і висновків є вдала архітектоніка роботи, опрацювання достатньої кількості наукових джерел, використання зарубіжної літератури для вивчення адміністративно-правового регулювання економіки в іноземних державах, а також опрацювання емпіричного матеріалу. Наведене стало підґрунтам для виконання вимог таких принципів наукового пізнання, як усебічність, повнота й об'єктивність.

Окремо слід вказати на правильне обрання і подальше використання дисертантом методологічного інструментарію, зокрема таких методів наукового пізнання як: аксіологічний; герменевтичний; компаративний; системний; діяльнісний. Цілком слушним у цьому контексті є висновок В. В. Іванченка про доцільність виокремлення гіпотези «про важливу роль взаємозв'язку державно-правового режиму з станом економічного розвитку суспільства та відповідно засобами регулювання економічної сфери, у тому числі й адміністративно-правовими методами» (п. 2 висновків дисертації).

Детальне вивчення дисертантом результатів різних соціальних опитувань (аналітичних звітів тощо) є додатковим фактором забезпечення достовірності отриманих висновків і сформульованих на їх основі пропозицій з удосконалення правового регулювання економічної діяльності адміністративно-правовими засобами.

Загалом варто відмітити, що наведені положення, висновки і рекомендації стали можливими завдяки критичному аналізу дисертантом наукових джерел та емпіричного матеріалу за предметом гносеології та обґрунтування авторського бачення вирішення поставленої проблематики.

Наукова новизна отриманих результатів. Ретельне вивчення дисертаційної роботи В. В. Іванченка робить можливим висновок, який дозволяє погодитися з тезою автора, що «дисертація є один з перших в українській правничій науці комплексним науковим дослідженням адміністративно-правового регулювання економіки у порівняльно-правовому аспекті з огляду на притаманний відповідній країні державно-правовий режим, у результаті якого сформульовано ряд нових положень, висновків і пропозицій, які є важливими як для науки адміністративного права, так і практики» (с. 18 дисертації).

Оскільки наукове дослідження передбачає формування відповідного понятійно-категоріального апарату, то цілком правильним і важливим здобутком дисертанта стали авторські визначення понять: «адміністративно-правове регулювання економіки» – діяльність уповноважених органів

державної влади та місцевого самоврядування, спрямована на раціональне використання ресурсів різного походження задля належного функціонування економіки різного рівня й забезпечення сталого розвитку всієї країни як єдиного соціально-економічного та правового механізму; «державно-правовий режим» – сукупність форм і методів здійснення публічної влади, а також рівень участі громадян в управлінні справами держави та суспільства; ««економічні санкції в умовах геополітичних конфліктів» – економічні заходи обмежувального характеру, що проявляються через адміністративно-правові обмеження загального та спеціального характеру (с. 19–20 дисертації).

Наукове пізнання передбачає уміння здійснювати типологізацію відповідних явищ і предметів, а також самих наукових джерел, тому не можемо не згадати класифікацію автором джерельної основи дисертаційного дослідження за критерієм предмета пізнання з виокремленням трьох груп.

На позитивну оцінку заслуговує вказівка дисертанта на детермінанти адміністративно-правового регулювання, що зумовлюють інтенсивний чи екстенсивний розвиток економіки в умовах відповідного державно-правового режиму (з дескрипцією особливостей діяльності окремих інституцій у системі правового регулювання економічної сфери з урахуванням засобів впливу) (с. 20 дисертації).

Варто також відмітити авторську позицію щодо визначення основних напрямів удосконалення адміністративно-правового регулювання економіки в Україні (соціально-правовий; децентралізації та лібералізації сфери публічного управління; лібералізації фіiscalnoї системи, системи стандартизації та сертифікації; контролю за дотриманням антимонопольного законодавства; повсюдного впровадження «єдиного вікна» та використання досягнень ІТ; залучення іноземних інвестицій; впровадження і реалізації соціальних стандартів) (с. 20 дисертації).

До наукових здобутків дисертанта слід віднести також доведення, що основним детермінантом, який кардинально впливає на адміністративно-

правове регулювання економіки у відповідній країні, є її державно-правовий режим, та надання характеристики адміністративно-правовому регулюванню економіки у країнах повної демократії, неповної демократії, з гібридним державно-правовим режимом, з авторитарним державно-правовим режимом (с. 18–19 дисертації).

Наведені наукові положення не є вичерпними, адже дисертація містить й інші цікаві та аргументовані висновки, пропозиції і рекомендації, які здебільшого є обґрунтованими, мають системний, комплексний характер і містять наукову новизну.

Отже, можна стверджувати, що в рецензованому дисертаційному дослідженні наявні елементи наукової новизни, що характерно для рівня роботи на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук.

Наукова і практична цінність дисертації. Наукова цінність і практична значущість дисертації В. В. Іванченка підтверджується наявністю актів упровадження результатів роботи в освітній процес та науково-дослідну діяльність Одеського державного університету внутрішніх справ (додаток Б до дисертації), що вказують на імплементацію положень дослідження у відповідні сфери діяльності.

Загалом слід вказати на можливість використання отриманих В. В. Іванченком висновків та результатів не тільки в освітній і науковій сфері, але і у процесі юридичного нормотворення та правозастосовній діяльності адміністративних органів. Відтак проведене автором дослідження є основою для подальшого вивчення окремих аспектів висвітленої проблематики, адже сформовані ним висновки та положення є науковим внеском у розвиток адміністративного права в частині визначення засобів регулювання економічної діяльності.

Повнота викладу основних результатів дисертації у наукових публікаціях. Основні теоретичні положення і висновки дисертаційного дослідження В. В. Іванченка викладено у 8 наукових працях, з яких: 4 – наукові статті у виданнях, що визначені Міністерством освіти та науки

України як фахові з юридичних наук; 1 –наукова стаття у періодичному правничому виданні іноземної держави, 3 – тези доповідей на науково-практичних заходах.

Анотація до дисертації відповідає змісту роботи та повністю відображає основні її положення та результати.

Дотримання академічної добросередищності. Дисертація містить результати власних досліджень В. В. Іванченка. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело, що свідчить про дотримання вимог академічної добросередищності.

Дискусійні положення та зауваження. Як і будь-яка наукова робота, дисертація В. В. Іванченка містить положення, що можуть бути об'єктом наукової дискусії. Так, на нашу думку, слід вказати таке.

1. Об'єктом дослідження у роботі визначено «суспільні відносини у сфері економіки в Україні та за кордоном з огляду на державно-правовий режим певної країни» (с. 17 дисертації). Вважаємо, що таке формулювання розширило об'єкт дослідження, яким є не економічні відносини загалом, а ті економічні відносини, що складають предмет правового регулювання. Відмітимо, що у вітчизняній правовій доктрині виокремлено іманентність останньому двох характеристик: об'єктивної необхідності та можливості їх урегулювання. Саме тому дисертанту доцільно було б визначити об'єкт як економічні відносини, що складають предмет правового регулювання у державах з різним типом державно-правового режиму.

2. У цілому погоджуючись із описаною автором методологією дослідження, слід наголосити на наступному. Наводячи характеристику інституційного та інструментального елементів адміністративно-правового регулювання економіки у державах з різним державно-правовим режимом (розділ 2 дисертації), автор, крім дескрипції окремих інституцій, говорить про їх функціональне призначення у механізмі правового регулювання та взаємозв'язок, що вказує на використання в роботі структурно-функціонального підходу пізнання державно-правових явищ. Однак

відповідний структурний елемент вступу (с. 17–18 дисертації) та підрозділ 1.2 роботи не містять вказівки про застосування вказаного методу.

3. Сприймаючи позицію дисертанта про необхідність виокремлення як окремої групи наукових розробок тих праць, що присвячені окремим аспектам провадження порівняльних досліджень соціально-правових явищ (підрозділ 1.1 дисертації), варто вказати на необхідність додаткової аргументації такої позиції, виходячи з того, що порівняльно-правові дослідження є частиною методологічного інструментарію, а тому певною мірою є складовою як робіт, які складають як першу (наукові праці, присвячені окремим аспектам правового регулювання економічних відносин адміністративно-правовими засобами), так і другу (наукові праці, присвячені загальним аспектам державного регулювання економічних відносин) групу наукових джерел. Тим більше, що с. 172–173 дисертації на це вказує і сам автор.

4. На нашу думку, робота набула б більш довершеного вигляду, якби автор висвітлив адміністративно-правове регулювання економіки у таких економічно стабільних державах, як США, Японія, Франція, Велика Британія, Італія, Канада та Австралія, досвід яких може бути імплементований у національне право.

5. У підрозділі 2.3 дисертації висвітлюється адміністративно-правове регулювання економічної сфери в державах із гібридним режимом і окремо у підрозділі 3.1 наводиться загальна характеристика стану адміністративно-правового регулювання економіки в Україні. При цьому дисертантом не аналізуються спільні і відмінні риси такого регулювання в нашій державі та інших державах, що складають означений державно-правовий режим.

6. Необхідно наголосити і на певних «технічних» помилках. Так, наприклад, потрібно вказати на наявність надмірної деталізації пункту 3 загальних висновків, частина положень якого має бути складовою висновків до розділу 2 дисертації.

Висловлені зауваження є особистими міркуванням офіційного опонента, тому не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації В. В. Іванченка, оскільки останні здебільшого мають дискусійний характер, а здійснений автором науковий пошук заслуговує на підтримку.

ЗАГАЛЬНИЙ ВИСНОВОК

Дисертаційне дослідження В. В. Іванченка «Адміністративно-правове регулювання економіки: порівняльно-правовий аспект» є завершеною кваліфікаційною науковою працею, містить нові науково обґрунтовані результати, які в сукупності вирішують конкретне наукове завдання та мають важливe науково-прикладне завдання для науки адміністративного права.

Робота відповідає вимогам пунктів 9, 11 Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567, а також Вимогам до оформлення дисертації, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 р. № 40, а її автор – Володимир Валентинович Іванченко – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; інформаційне право; фінансове право.

Офіційний опонент:

доктор юридичних наук, професор,
заслужений юрист України,
член-кореспондент НАПрН України,
ректор Харківського національного
університету внутрішніх справ

Валерій СОКУРЕНКО